

sbr. einkum 3. og 4. gr. laga nr. 79/1971, nú lög nr. 42/1978. Fyrirtæki þetta er svo stórt og hafði slíka sérstöðu í íslensku atvinnulífi, að hæpið verður að telja, að draga megi víðtækar ályktanir um rétt Hafnarfjarðar-kaupstaðar af ákvæðum laga um tekjustofnun sveitarfélaga og almennum ákvæðum laga um skattaeftirlit að því er varðar rétt sveitarfélagsins til gjalda vegna starfsemi álversins í umdæmi kaupstaðarins. Samkvæmt hinni sérstöku löggjöf um álverið, er skattaeftirlit í höndum ríkisstjórnarinnar, en af því verður ekki dregin sú ályktun, að ríkissjóður eigi að bera óbættan allan kostnað af eftirliti með því, að rétt skil séu gerð á framleiðslugjaldinu. Eftir öllum atvikum þykir eðlilegt og réttmætt, að sá kostnaður, sem hér um ræðir, sé dreginn frá framleiðslugjaldinu, eins og gert hefur verið áður en það kemur til skipta milli rétthafa. Samkvæmt þessu þykir bera að fallast á sýknukröfu stefndu í máli þessu, en eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Steingrímur Gautur Kristjánsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndu, iðnaðarráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs, skulu vera sýknir af kröfum stefnanda, bæjarstjórans í Hafnarfirði f.h. bæjarsjóðs, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 9. desember 1985.

Nr. 117/1983. **Dánarbú Lárusar Fjeldsted**

(Haraldur Blöndal hrl.)

gegn

Gjaldheimtunni í Reykjavík

(Guðmundur Vignir Jósefsson hrl.)

Lögtaksgerð úr gildi felld. Skattar. Dómkröfur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Þ. Torfason, Björn Sveinbjörnsson, Guðmundur Jónsson, Magnús Thoroddsen og Þór Vilhjálmsson.

Áfrýjandi hefur áfrýjað máli þessu með stefnu 13. júní 1983. Hann krefst þess aðallega, að lögtak verði ekki látið ná fram að ganga fyrir hærri fjárhæð en 52.276,00 krónum án vaxta, en til vara, að lögtak nái einungis til 67.814,00 króna án vaxta. Hann krefst einnig málskostnaðar í fógetarétti og fyrir Hæstarétti.

Stefnda krefst þess aðallega, að hinn áfrýjaði úrskurður verði staðfestur að því er varðar málskostnað, en til vara, að hann verði staðfestur. Í báðum tilvikum krefst hún málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Aðalkrafa stefndu er byggð á því, að lögtakskrafan sé að fullu greidd, þar sem greiðslur, er bærust frá áfrýjanda eftir uppkvaðningu hins áfrýjaða úrskurðar, hafi verið látnir ganga til greiðslu á henni.

Vegna kröfugerðar stefndu fyrir Hæstarétti og þar sem rétt þykir eftir atvikum, að málskostnaður í héraði falli niður, ber að fella hinn áfrýjaða úrskurð úr gildi.

Rétt þykir að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er úr gildi felldur.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

**hæstaréttardómaranna Magnúsar Thoroddsen og
Magnúsar Þ. Torfasonar.**

Málflutning og kröfugerð áfrýjanda verður að skilja svo, að hann viðurkenni að skulda stefnda dráttarvexti af opinberum gjöldum álögdum 1981 og 1982. Mótmæli hann ekki, að lögtak geti náð fram að gagna fyrir þeim fjárhæðum, sem hann tiltekur í kröfugerð sinni. Er í aðalkröfu miðað við, að stefndi megi aðeins reikna sér dráttarvexti frá 10. degi næsta mánaðar eftir gjalddaga hverrar greiðslu, sem í gjalddaga fellur, en í varakröfu, að rétt sé sú aðferð stefnda að reikna dráttarvextina frá gjalddaga.

Aðalkrafa stefnda gengur skemmra en varakrafa hans. Aðalkrafan er miðuð við, að stefnda hafi verið heimilt að láta greiðslur frá Lárusi Fjeldsted ganga upp í elstu skuldir hans, hvað sem leið

fyrirmælum Lárusar um annað. Varakrafan virðist hins vegar á því reist, að verði talið, að stefnda hafi borið að virða fyrirmæli, er Lárus Fjeldsted gaf, þegar hann innti af hendi greiðslur inn á gíró-reikning stefnda um, að þær skyldu ganga upp í gjöld ársins 1983, séu enn ógreiddar skuldir þær, sem lögtaks er krafist fyrir í þessu máli.

Reikningsfærsla stefnda leiddi til þess, að hann beiddist lögtaks hjá Lárusi Fjeldsted 24. maí 1984 fyrir gjöldum álögdum 1983, að fjárhæð 77.170,00 krónur, auk 1.784,00 króna í dráttarvexti, eða alls fyrir 78.954,00 krónum, og alls kostnaðar og áfallinna og áfallandi dráttarvaxta. Gerði fógeti hinn 20. júní 1984 lögtak í bifreiðum R 393, af gerðinni Plymouth Volare Prem, árgerð 1977, og R 59365, af gerðinni Chrysler 160, árgerð 1972, fyrir framangreindum kröfum. Því lögtaki áfrýjaði Lárus til Hæstaréttar til niðurfellingar með stefnu 27. júlí 1984. Er það hæstaréttamál nr. 139/1984. Eru kröfur stefnda í því máli þær, að sú lögtaksgerð verði staðfest.

Svo sem fyrr segir, viðurkennir áfrýjandi skuld við stefnda, sem hinn áfrýjaði úrskurður tekur til, en þó lægri en þá, sem áfrýjandi krafðist lögtaks fyrir og fógeti heimilaði lögtak fyrir með úrskurði sínum. Af því, sem fram er komið í málinu um aðferð stefnda við færslu á innborgunum Lárusar Fjeldsted inn á gjaldareikning sinn, svo og af lögtaksbeiðni stefnda 24. maí 1984 og enn fremur af kröfugerð hans í hæstaréttarmálinu nr. 139/1984 er helst að ætla, að stefndi telji gjaldskuldir áfrýjanda ásamt dráttarvöxtum hafa einungis numið 78.954,00 krónum, er lögtaksbeiðnin í því máli var rituð.

Þar sem það felst í kröfugerð áfrýjanda sjálfs, að hann krefst þess, að hin áfrýjaða lögtaksgerð verði staðfest fyrir þeirri fjárhæð, sem hann viðurkennir að skulda stefnda, og þar sem aðferð sú, sem hann beitir við útreikning á upphafstíma dráttarvaxta í aðalkröfu sinni, hefur ekki stoð í 112. grein laga nr. 75/1981 eða 43. grein laga nr. 73/1980, sbr. 3. grein laga nr. 95/1982, ber að taka vara-kröfu hans til greina. Þykir kröfugerð stefnda ekki standa því í vegi, eins og hér stendur sérstaklega á.

Samkvæmt framansögðu teljum við, að staðfesta beri hið áfrýjaða lögtak fyrir 67.814,00 krónum og dæma áfrýjanda til að greiða stefnda samtals 25.000,00 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Úrskurður fógataréttar Reykjavíkur 20. maí 1983.

Lögtaksmál þetta var tekið til úrskurðar 10. þ.m. Gerðarbeiðandi er Gjaldheimtan í Reykjavík, en gerðarþoli Lárus Fjeldsted, Laufásvegi 35, Reykjavík, nafn nr. 6012-8006. Páll Þorsteinsson borgarfégeti kvað upp úrskurðinn.

Endanlegar kröfur gerðarbeiðanda, eins og þær komu fram í greinargerð og málflutningi hans, eru, að lögtak verði heimilað hjá gerðarþola til tryggingar eftirstöðvum opinberra gjalda hans sem nemi eftirstöðvum með dráttarvöxtum pr. 10/2'83 kr. 153.800, skv. gjaldareikningi auk þess nái lögtakið til áfallandi dráttarvaxta og málskostnaðar að mati fógeta.

Kröfur gerðarþola eru, að lögtak verði eigi látið ná fram að ganga fyrir hærri fjárhæð en kr. 52.276, sem séu ógreiddir vextir, er gerðarþoli viðurkenni að skulda gerðarbeiðanda vegna álagningar opinberra gjalda 1981 og 1982. Til vara krefst gerðarþoli, að lögtakið nái ekki fram að ganga fyrir hærri fjárhæð en kr. 67.814 og séu þá vextir reiknaðir miðað við gjalddaga, eins og gerðarbeiðandi haldi fram, að réttir séu. Gerðarþoli krefst og málskostnaðar að mati fógeta.

Gerðarbeiðandi fór þess á leit við fógeta þann 14. október 1982, að hann gerði lögtak hjá gerðarþola til tryggingar eftirstöðvum opinberra gjalda hans, sem þá voru skv. rskj. nr. 1 kr. 650.538 með dráttarvöxtum, en almennur lögtaksúrskurður hafði verið kveðinn upp 16. ágúst 1982 og birtur á tilskilinn hátt. Þann 24. febrúar sl. var mætt af hálfu gerðarþola hjá fógeta og mótmælt lögtaki til tryggingar hærri upphæð en kr. 46.202, en þá upphæð taldi gerðarþoli ógreidda dráttarvexti til gerðarbeiðanda. Þann 8. mars sl. mættu umboðsmenn aðilja hjá fógeta, og gerðarbeiðandi lagði fram greinargerð sína ásamt skjölum. Þann 29. mars sl. var enn þingað í málinu, og í þinghaldi 4. þ.m. töldu aðiljar gagnaöflun lokið. Málið var síðan flutt 9. þ.m.

Samkvæmt þeim gögnum, sem liggja fyrir í þessu máli, má rekja aðdraganda þess aftur til ársins 1979, en gerðarþoli komst í vanskil með opinber gjöld þessa árs. Hann fékk síðan lækkun álagningar, en sætti sig ekki við útreikninga Gjaldheimtunnar í Reykjavík á dráttarvöxtum, sem þessu var samfara, og taldi þá til muna of háa. Af þessari ástæðu kveðst gerðarþoli hafa óskað þess, að greiðslum sínum yrði síðan varið upp í síðari álögð opinber gjöld sín, en ekki dráttarvextina, sem reiknaðir voru vegna vanskilagjalda ársins 1979, en þá ætlaði hann ekki að greiða, fyrr en hann fengi viðunandi skýringu á þeim að sínu mati.

Síðan þessi ágreiningur kom upp, hefur gerðarþoli ekki viðurkennt, að skuldastaða sín hjá Gjaldheimtunni í Reykjavík væri eins og hún hefur verið birt honum með árlegum gjaldheimtuseðlum og í innheimtuaðgerðum.

Á árinu 1980 mótmælti gerðarþoli lögtakskröfu gerðarbeiðanda, sem

byggð var á skuldastöðu hans, eins og gerðarbeiðandi hélt fram, að hún væri. Þann 12. okt. 1981 kvað fógeti upp úrskurð. Úrskurðurinn fjallaði einungis um málskostnað, þar sem gerðarbeiðandi hafði dregið lögtakskröfu sína til baka á grundvelli þess, að samkvæmt gjaldareikningi væri engin skuld lengur hjá gerðarþola vegna eftirstöðva ársins 1980, sem gerðarbeiðnin var út af. Eftir gögnum málsins virðist gerðarbeiðandi hafa varið greiðslum frá gerðarþola til að greiða skuldir hans skv. gjaldheimturreikningi nokkurn veginn í aldursröð þrátt fyrir óskir gerðarþola um aðra skipan á því og að skuld hans frá 1979 væri haldið aðgreindri.

Í því máli, sem nú er rekið hér fyrir réttinum, hefur gerðarbeiðandi lagt fram tölvuútskriftir af gjaldareikningi gerðarþola hjá sér, eins og hann hefur verið færður hjá Skýrsluvélum ríkisins og Reykjavíkurborgar. Gerðarþoli hefur að sínu leyti lagt fram útreikninga á skuldastöðu sinni, eins og hann telur, að hún ætti að vera, hvað varðar lögtakskröfu gerðarbeiðanda, þ.e. ef gerðarbeiðandi hefði látið færa greiðslur hans eins og hann óskaði með áritun á giróseðlum. Gerðarþoli telur, að hann skuldi ekkert nema dráttarvexti frá árunum 1981 og 1982, hins vegar skuldi hann einnig dráttarvexti vegna álagningar 1979, sem alls ekki sé heimilt að draga inn í þessa lögtakskröfu. Gerðarþoli telur, að á sig hafi fallið mun hærri dráttarvextir vegna þess, hvernig greiðslur hans voru færðar en hefðu þær verið færðar á þann hátt er hann óskaði.

Samkvæmt því, sem nú hefur verið rakið, og eftir gögnum málsins, þá snýst ágreiningur aðilja í fyrsta lagi um, hvort gerðarbeiðanda hafi verið heimilt að ráðstafa greiðslum gerðarþola á vangoldnum opinberum gjöldum hans eftir sínu kerfi án tillits til fyrirmæla gerðarþola á giróseðlum um, hvernig greiðslum skyldi varið, eða hvort gerðarbeiðanda bar að hlíta þeim fyrirmælum. Í öðru lagi er deilt um réttarlega stöðu tölvuútskrifta og bókhalds gerðarbeiðanda og hvort hann hafi fullnægt formkröfum réttarfarsins um skýra kröfugerð í því sambandi. Í þriðja lagi er deilt um, frá hvaða tíma dráttarvextir skuli reiknaðir, sbr. kröfu og varakröfu gerðarþola. Á hinn bóginn er réttmæti álagðra skatta á gerðarþola og að greiðslur hans hafi verið færðar á gjaldareikning hans á réttum tíma ekki dregið í efa.

Gerðarþoli telur, að það sé viðurkennd regla í kröfurétti, að þeim, er skuld á að gjalda, beri réttur til að ákveða það, hverri af fleiri ógreiddum skuldum hann fullnægir með ákveðinni greiðslu. Gerðarbeiðandi telur hins vegar, að þessi kröfuréttarregla, sem gerðarþoli vísar til, sé ekki án undantekninga og hún eigi alls ekki við um opinbera skattinnheimtu. Hann bendir t.d. á, að síðan Gjaldheimtan í Reykjavík var stofnuð með lögum nr. 68/1962, hafi löggjafinn skotið loku fyrir, að skattborgarar í Reykjavík gætu valið á milli að greiða til ríkis eða borgar. Hann telur, að raunar taki ákvæði XIII. kafla laga nr. 75/1981 og innheimtuleglur laga nr. 73/1980

af öll tvímæli um það, í hvaða röð greiðslur skattgreiðanda skuli færðar hjá innheimtuaðilja og bendir sérstaklega á ákvæði 110. gr. laga nr. 75/1981, sem hann segir óframkvæmanleg, ef skattgreiðandi gæti valið á milli að greiða áætlaða fyrirframgreiðslu greiðsluársins á undan eftirstöðvum fyrra árs. Gerðarbeiðandi telur, að þó sé í tilvikum, eins og þegar deilt er um ákveðna álagningu eða þegar skattgreiðandi vill fá að greiða ákveðna skuld til að koma í veg fyrir nauðungarsölu á eignum sínum, þá sé heimilt að vikja frá þeirri forgangs röð, sem fjármálaráðuneytið hafi sett innheimtuaðiljum um, hvernig greiðslum skuli varið.

Gerðarbeiðandi dregur í efa, að á gerðarþola hafi fallið hærri dráttarvextir vegna þess, að greiðslur hans voru færðar á venjulegan hátt, en ekki eins og hann óskaði. Á hinn bóginn telur gerðarbeiðandi, að ef útreikningar gerðarþola standist að þessu leyti, þá sé fjarri öllu lagi að heiðra slíkt misrétti, sem þá væri á komið milli þeirra, sem taka laun hjá sjálfum sér, og gætu þá með greiðslum gegnum giró stýrt færslum hjá gerðarbeiðanda, eins og þeim væri hagfelldust vaxtalega, og hinna sem þiggja laun hjá öðrum og geta engu um ráðið varðandi þessar færslur.

Fógeti fellst á það með gerðarbeiðanda, að gerðarþoli hafi ekki, eins og á stóð, átt rétt á að greiðslur hans til gerðarbeiðanda væru færðar eins og hann óskaði með áritun á giróseðla. Og þar sem ekki er véfengt, að greiðslurnar voru færðar eins og almennt gerðist hjá gerðarbeiðanda á þeim tíma, sem hér um ræðir, verður ekki af þessum sökum synjað um lögtak.

Gerðarbeiðandi heldur því fram að rskj. nr. 15-16, sem eru tölvuútskriftir af gjaldareikningi gerðarþola hjá gerðarbeiðanda, séu opinber skjöl í skilningi 158. gr. laga nr. 85/1936. Gerðarþoli mótmælir þessum skilningi gerðarbeiðanda og telur þvert á móti, að upplýsinga- og sönnunargildi þessara tölvuútskrifta sé harla takmarkað. Gerðarþoli telur, að texti og útfærsla tölvuútskriftanna sé ruglingslegur og ámælisvert, að dráttarvextir séu reiknaðir, án þess að þess sé getið, af hvaða höfuðstól þeir séu reiknaðir hverju sinni.

Gerðarbeiðandi heldur því fram, að form reikningsfærslna sinna sé viðurkennt af stjórnvöldum, eins og sjá megí m.a. á því, að það hafi verið tekið upp af innheimtuaðiljum í nágrannalöndunum og á Akureyri og það standi til, að þetta form á reikningsfærslum verði alls staðar í landinu tekið upp hjá opinberri innheimtu. Gerðarbeiðandi kveðst ekki vilja leggja reikningsfærslur sínar á gjaldareikningi gerðarþola öðru vísi fyrir réttinn eða gerðarþola, þar sem þetta sé hið almenna form á gjaldareikningum gjaldenda hjá innheimtuaðiljum hins opinbera. Gerðarbeiðandi segir, að hins vegar hafi aldrei staðið á sér að gefa skýringar á hverri einstakri færslu á gjaldareikningum sínum, ef eftir því var leitað, en hann hafni því alfarið að setja reikningana upp á annan hátt eða láta handfæra þá upp á gamlan

móð, þó að gjaldandi krefðist þess, því ef látið væri undan slíkum kröfum, væri ekki séð fyrir endann á því, í hvíliku umfangi þær yrðu og hvað langt þær gengju, ef til vill allt að því að handfæra hvern reikning án nokkurs stuðnings reikningsvéla.

Fógeti telur, að ekki sé rétt að blanda saman formkröfum réttarfarsins og reikningshaldi opinberrar innheimtu, eins og gert hefur verið í þessu máli. Hann telur, að fógetarétturinn eigi ekki að segja fyrir um hvernig bókhald gerðarbeiðanda eigi að vera, heldur aðeins hvort lögtak eigi að fara fram eða ekki á grundvelli þeirra gagna, sem fyrir liggja. Hann telur, að rskj. nr. 15-16 séu ekki opinber skjöl í skilningi 158. gr. laga nr. 85/1936, en eigi að síður beri að telja þau með réttu innihaldi samkvæmt efni sínu, uns því sé hnekkt. Það hefur gerðarþola ekki tekist að mati fógetans.

Fógeti telur, að vegna þeirrar venju og starfsreglu að taka reikninga gerðarbeiðanda með ástimplaðri lögtaksbeiðni til greina sem formlega rétta lögtaksbeiðni, þá verði nú ekki vikið frá því, þrátt fyrir mótmæli gerðarþola, enda telur hann, að gerðarþoli verði ekki fyrir réttarspjöllum af þeirri ástæðu.

Samkvæmt 112. gr. laga nr. 75/1981, sbr. 110. gr. sömu laga ber að reikna dráttarvexti frá gjalddaga, en ekki frá tíunda degi næsta mánaðar á eftir gjalddaga, eins og gerðarþoli telur, sbr. aðalkröfu hans.

Fógeti fellst þannig á kröfur gerðarbeiðanda um lögtak á ábyrgð gerðarbeiðanda og eftir atvikum þyki honum rétt að leggja málskostnað á gerðarþola. Telst hæfilegur málskostnaður vera kr. 8.000.

Því úrskurðast:

Lögtak fer fram á ábyrgð gerðarbeiðanda hjá Lárusi Fjeldsted, Laufásvegi 35, Reykjavík, nafnnr. 6012-8006, til tryggingar vangoldnum eftirstöðvum opinberra gjalda hans að upphæð með dráttarvöxtum per. 10.2. 1983 kr. 153.800 samkvæmt gjaldareikningi auk áfallandi dráttarvaxta til greiðsludags.

Gerðarþoli greiði gerðarbeiðanda kr. 8.000 í málskostnað innan 15 daga frá birtingu úrskurðar þessa að viðlagðri aðför að lögum.